

Volume I (2015)

L. CASSON, Antik Çağda Seyahat. İstanbul 2008. MB Yayınevi, 320 sayfa (4 harita, 20 resim ile birlikte). Çev.: Nalan ÖZSOY. ISBN: 9789759191177

Pınar ÖZTÜRK

Libri: Kitap Tanımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi'nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılarla açık, serbestçe/ücretsiz 'açık erişimli' bir dergidir. Kullanıcılar, yayincıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki makaleleri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, makalelerin çıktımasını alabilir ve kaynak göstererek makalelere bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten makaleler derginin web sitesinde (www.libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Volume I: Ocak-Aralık 2015) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

- Künye** L. CASSON, Antik Çağda Seyahat. İstanbul 2008. MB Yayınevi, 320 sayfa (4 harita, 20 resim ile birlikte). Çev.: Nalan ÖZSOY. ISBN: 9789759191177. Tanıtan: Pınar ÖZTÜRK, *Libri* I (2015) 83-87.
DOI: 10.20480/lbr.2015115470
Geliş Tarihi: 05.11.2015
Kabul Tarihi: 08.11.2015
Online Yayın Tarihi: 29.12.2015
URL: <http://dx.doi.org/10.20480/lbr.2018115470>

- Editörya** Phaselis Project
www.phaselis.org

**L. CASSON, Antik Çağda Seyahat. İstanbul 2008. MB Yayınevi, 320 sayfa
(4 harita, 20 resim). Çev.: Nalan ÖZSOY. ISBN: 9789759191177**

Pınar ÖZTÜRK*

Uzun yıllar New York Üniversitesi’nde bir öğretim üyesi olarak çalışan ve 2009’da hayatı gözlerini yuman Casson, eserlerinde genel olarak antikçağda denizciler, gemicilik ve gündelik hayat gibi konuları ele almış olan bir bilim insanıdır. Casson, bu eserinde ise kronolojik olarak Eski Krallık Dönemi’ne ait Mısır yazitlarında kayıtlı olanlardan başlayarak, MÖ VI. yüzyıla kadar yapılan Hıristiyan hac yolculukları, ticaret gibi çeşitli sebeplerle yapılan diğer yolculukları tasvir etmekte, özellikle de turizm amacıyla gerçekleştirilen seyahatlere vurgu yapmaktadır. Geniş bir konu yelpazesine sahip olan eserinde Casson, antikçağda sürekli hareket halinde olan devlet görevlileri ve iş adamlarının yanı sıra turizm, sağlık ve eğlence gibi vesilelerle de seyahate çıkan insanların hangi araçlarla yolculuk ettiklerine, nerede gittiklerine ve nasıl yolculuk yaptıklarına dair doyurucu bilgiler vermektedir. Yazar, antikçağda yapılan tüm yolculukların, modern anlamda kullandığımız turizm olgusunu nasıl taşıdığını ve bu olgunun içeriğini ne şekilde doldurduğunu okuyucuya açık bir şekilde göstermektedir. Turizm amaçlı seyahatlerin özellikle altının çizildiği bu kitap, antik dönemin müzeleri, rehberleri, gezi kitapları, hanları, barları, restoranları, fahişeleri, festivalleri hakkında birçok detaylı bilgiyi sunarken günümüze kadar taşınabilmiş turist ve turizmcı çekişmesini de esprili bir dille ele almaktadır. Yazar çalışmasında, konuya ilgili edebi, epigrafik, nümismatik, papirolojik, arkeolojik kaynakları içinde barındıran standart eserleri kullanarak, olabildiğince eksiksiz bir dokümantasyon oluşturmaya çalışmakta ve birçok farklı disiplinden de faydalananmaktadır. Anlatımını ise renkli anekdotlar kullanarak zenginleştirmektedir. Yazar önemli bir hatırlatmadı bulunurken, ilk baskısının önsözünde bu kitabın antik dünyada yolculuk üzerine yazılmış ilk geniş kapsamlı kitap olduğundan bahsetmektedir Casson yazarken hem eskiçağ bilimleri ile uğraşan öğrencilere, hem de genel okuyucu kitlesine hitap etmektedir. Yer adlarını kullanırken ise bazen antik bazen de modern olanları tercih etmektedir.

Kitap 3 bölüm ve 19 alt başlıktan oluşmaktadır. Kitabın *Yakın Doğu ve Yunanistan (15-98)* ana başlığını taşıyan birinci bölüm 5 alt başlıktan toplanmaktadır: *Başlangıçta: MÖ 3000-1200 (15-35); Başlangıçta: MÖ 1200-500 (36-48); Ufkun Gelişmesi (49-54); Klasik Yunan Döneminde Ticaret ve Yolculuk (MÖ 500-300) (55-82); İlk Yolculuk Yazarı (83-98).*

Birinci alt başlıktı Mısır, Mezopotamya ve Girit uygarlıklarında MÖ 3000’den 1200’e kadar yapılan yolculukları, yolculukların sebeplerini, yolların durumunu ve ulaşım araçlarını ele almaktadır. Konu bütünlüğüne bakıldığı zaman, ulaşımda sıkılıkla önceki karayollarının kullanıldığı daha sonra ise deniz yolunun ön plana çıktıgı anlaşılmaktadır. MÖ 2000-1500 yılları arasına

* M.A., Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları Anabilim Dalı, Antalya. pinar.ozturk.1988@gmail.com

bakıldığından ulaşım yolları ve bu ulaşım yollarında karşılaşılan sorunlar üzerinde durulmaktadır. Kara ve deniz yoluyla yapılan ulaşım incelenirken bir süre sonra ulaşım sebepleri daha fazla irdelenmeye başlanmaktadır. Bu sebeplerden en önemlisinin ise ticaret olduğu belirtilmektedir. Diğer önemli sebeplerden birinin ise festivaller olduğu vurgulanmaktadır. Mısır'da her ne kadar devlet görevlilerinin ulaşımı ön planda olsa da yılın bazı dönemlerinde tanrı adına düzenlenen festivaller nedeniyle kutsal yörelere akın eden insanların sayısının devlet kuryelerini, devlet görevlilerini ve maiyetlerini ve tüccarları katbekat aşmakta olduğu anlaşılmaktadır. Casson, Mısır'da düzenlenen festivallerin ve herkesi kendine hayran bırakacak kadar görkemli anıtsal eserlerin, bu yerlerin turistik amaçlarla ziyaret edildiğinin önemli kanıtı olduğunu ifade etmektedir. Mısır'a gelenlerin Mısır'a özgü hediyelik eşya olarak geri döndüklerini de belirten yazar, dolayısıyla bu alışkanlığın günümüze nereden geldiğine dair de bize ipuçları vermektedir.

İkinci alt başlıkta ele alınan dönem, MÖ 1200 civarı ile başlamaktadır. Bu dönemde Doğu Akdeniz dünyası önemli bir değişiklik ve gelişme yaşamaktadır. Dönemin dünyasında deniz yolculuğu hala bir yerden bir yere gitmenin en hızlı ve elverişli yoludur. Bu dönemde denizlerde yükselen bir güç olarak Fenikeliler ön plana çıkmakta ve bu durumun deniz yolculuklarına yansımıası Casson tarafından detaylı bir şekilde tartışılmaktadır. MÖ yaklaşık 1100'den itibaren Fenikeliler, Hellenlerle denizlerde rekabet edebilecek düzeye gelene kadar Akdeniz'i yaklaşık dört yüzyl boyunca kontrolleri altında tutmuştur. Karada ise dikkati çeken güç Asurlulardır ve ulaşımda oldukça iyi bir konumda bulunmaktadır. Perslerin de ulaşım sisteminde aynı şekilde parlak bir dönem yaşadığı bilinmektedir. Perslerle ilgili en çok dikkati çeken husus ise Pers posta sistemleridir. Perslerin ulaşım tipi ve ulaşım amaçları Herodotos ve Homeros'tan çok değerli bilgilerle de örneklenirmektedir. Ulaşım aracı olarak atların ve develerin önemli bir rol üstlenmesi de dephinilen diğer konulardandır. Bu tarihte denizde sıkılıkla tüccar gemileri ön plana dayken karada ise binek arabası yoluyla bağlantı kurulmaktadır. Denizde ya da karyollarında düzenli yolculukları olan görevliler ile tüccarların yanında seyahat etmek için orada bulunan kişilerin, diğer bir deyişle turistlerin de var olduğunu dile getiren yazar o dönemdeki turizm olgusuna da böylece kapı aralamaktadır.

Üçüncü alt başlıkta ise coğrafi açıdan ne kadar uzağa gidilebileceği irdelenmektedir. Yazar, Homeros'un ve Herodotos'un verdiği bilgilere dayanarak ufku genişletmek adına bilinmeyene yapılan yolculuklara dikkati çekmektedir. Bu bölümde MÖ 500'lü yıllarla birlikte keşif yolculukları olarak nitelendirebileceğimiz yolculukların anlatıldığını ve coğrafi tanımlamaların yapıldığını görmekteyiz. Anlatılan bu yolculukların yeni ticaret rotaları açabilmek için yapılmış olduğuna dephinilerek gezip görme eğilimiyle yapılan bu gezilerin turistik açıdan da önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bu anlamda yapılan ilk girişimin üzerinden 150 yıl geçtikten sonra Afrika'nın etrafını dolaşmak amacıyla ikinci bir teşebbüs söz konusu olmuştur. Kartacalı komutan Hanno, MÖ 500'lerin başında Afrika'nın batı kıyısında koloni kurma amacıyla yaptığı yolculukta Cebelitarık Boğazı'nı geçmiş ve yaptığı bu seyahatleri bronz bir tablet üzerine kazılmıştır. Yazarın anlatısına göre, Hanno, Kartaca'ya geri dönerken bu tableti de beraberinde getirmiştir, daha sonrasında ise bu tablet bir Hellen tarafından kopya edilerek günümüze ulaşmıştır. Ayrıca Hanno'nun yaptığı yolculuklara yer verilmekte olup Kartacalı'nın coğrafi sınırları ne kadar zorladığını dephinilmektedir.

Dördüncü alt başlıkta MÖ 500-300 yılları arasında antik dünyanın merkezi olarak Akdeniz sahilleri ele alınmakta ve bunun üzerinden Hellen Klasik Çağı'nda ticaret ve yolculuk konusuna dephinilmektedir. Yolculuklar esnasında bu dönemdeki tehlikeleri gözé almaya cesaret eden

tüccarlara, karada ve denizde seyahat edenlere oranla daha fazla rastlanıldığı ve o sıralarda nerede kalabalık bir insan topluluğu söz konusuya orada büyük Panhellenik dini festivaller için koşturulan toplulukların da söz konusu olmaktadır. Bu amaç için seyahat eden yolcuların aslında ciddi anlamda turistik bir faaliyeti de gerçekleştirmiş olabilecekleri yazar tarafından öne sürülmektedir. Festivallere giden yolcular, hediyelik eşya almakta, konaklama yapmakta, gezip görmekte ve memleketine dönmektedir. Dolayısıyla bu kültür ziyaretleri turistik bir faaliyet olarak adlandırılabilir. Bu bölüm bize yolculuk edenlerin, bunu hangi amaçlar doğrultusunda yaptıklarını göstermektedir.

Birinci bölümün son alt başlığında, yazar bir yolculuk yazarının nasıl olması gerektiğini anlatmakta ve yolculuk yazarı olarak nitelendirdiği Herodotos'a yer vermektedir. Herodotos'un eserini yazmasındaki asıl amaç bir yana, bu kısım Herodotos'un bilgilerinin doğruluğunu veya yanlışlığını tartırmakta, gezip gördüğü yerlere, tasvir ettiği halklara ilişkin birçok bilgi sunmaktadır. Casson, bunu yaparken antik yazarın anlatımındaki kişisel yorumları da değerlendirmektedir.

Eser, *Roma Döneminde Yolculuk* (100-205) başlıklı ikinci bölümle devam etmektedir. Birinci bölümün devamı niteliğinde numaralandırılan bu bölümün 8 alt başlığı bulunmaktadır: *Tek Dünya* (101-112); *Gezginler Grubu* (113-122); *Tatilde* 123-132; *Denizde* (133-145); *Roma Yolları* (146-157); *Yollarda* (158-177); *Hanlar ve Restoranlar* (178-198); *Posta* (199-205).

İkinci bölümün *Tek Dünya* (101-112) adlı altıncı alt başlığını incelediğimizde konuya geniş bir çerçeveden bakıldığı görülebilmektedir. Artık antik dünya tarihinde ilgi Büyük İskender ile birlikte Doğu Akdeniz Bölgesi'ndeki gelişmelere kaymıştır. Yazar yolculuklarının sayısının artışına, yollarda var olan kültürel ağın değişimine ve iletişimini önemini seyahat ile birlikte artmasına dikkati çekmektedir. Bu kısımda Hellenistik Dönem'den Roma Dönemi'ne geçmeden evvel, *Pytheas* ve *Eudoksos* adlı iki önemli kâşifin yolculukları ele alınmakta ve Roma Dönemi'ne geçildiğinde dilin ve para biriminin altı çizilmektedir.

Yedinci alt başlık *Gezginler Grubu*'dur (113-122). Festivaller insanların en çok dikkatini çeken turistik faaliyetlerden birisidir. Roma'da düzenlenen festivaller de en çok izleyiciyi kendine çekmesi bakımından oldukça gösterişlidir ve dolayısıyla gezginlerin de ilgi odaklı olmayı başarmıştır. Yazar, bu kısımda ayrıca kehanet merkezlerine ve sağlık amaçlı yolculukların üç önemli destinasyonuna değinmektedir: Pergamon'daki Asklepion, Kos ve Epidauros.

Sekizinci alt başlık *tatil* kavramının antik dönemde nasıl şekillendiğini gözler önüne sermektedir. Yazar, bu yolculuklar yapılırken, insanların gittikleri yerlerde konaklama ve dinlenme ihtiyacı ile bu yerlerden yazılık alma düşüncesinin doğuşuna degenirken kültürel ve politik olarak tek bir dünya haline gelindiğinde yolculuk yapma sebeplerinin artmış olduğuna vurgu yapmaktadır.

Dokuzuncu alt başlık olan *Denizde* (133-145) ile yazar antik edebi eserlere dayanarak denizlerin yolculuktaki önemini; gemilerin denizdeki önemli rolünü; gemi yapımında dikkat edilen hususları, geminin tanımını ve yolculuk şartlarıyla ilgili yorumlarını sunmaktadır.

Onuncu alt başlık olan *Roma Yolları* (146-157) ile Roma'nın başarılı olduğu yol ağının, güzergâhının, yol yapımında kullanılan tekniklerin ulaşımındaki önemi anlatılmıştır.

Yollarda (158-177) adlı on birinci alt başlık, kara yolculüğünün deniz yolculuğuyla karşılaşıldığında ne gibi farklılıklarının, hangi avantajlarının ya da dezavantajlarının olduğunu okuyucuya aktarmaktadır. Casson, Augustus tarafından kurulan *cursus publicus*, diğer bir deyişle ilk

örneği Perslerde görülen bir iletişim ve taşımacılık sisteminden de bahsetmektedir.

Hanlar ve Restoranlar (178-198) adını taşıyan alt başlıkta nerede kalınmalı sorusuna yanıt aranmaktadır. Bu arayış içinde yazar, han ve restorancılık mesleğinin önemine dikkati çekerken diğer yandan da konaklanabilecek yerleri gezginler açısından değerlendirmekte bunun yanı sıra ise eğlence merkezlerinin varlığına dikkati çekmektedir.

İkinci bölümüm son alt başlığı *Posta* (199-205) konusu üzerinedir. Mezopotamya şehir devletlerinin daha MÖ III. binde geliştirdiği bir devlet posta sisteminin varlığıyla söyle başlanmaktadır. Yazar öncelikle *cursus publicus* posta sistemini hatırlatmış, daha sonra renkli bilgiler içeren önemli anekdotlarla konuyu zenginleştirmiştir. Mektupların ulaşılabilirliğinden yazım malzemelerine ve ulaşma sürelerine kadar çeşitli noktalara da değinerek posta konusu sonlandırılmaktadır.

Roma Döneminde Turistler ve Turlar (207-304) adlı üçüncü bölüm aynı zamanda kitabın son bölümündür. İlk iki bölümde olduğu gibi bu bölümlerin devamı şeklinde numaralandırılmakta ve altı alt başlıktan oluşmaktadır: *Görülecek Yerler* (209-216); *Müzeler* (217-231); *Gezi Programı* (232-240); *Çevreyi Dolaşma* (241-269); *Antik Dünya'nın Baedeker'i* (270-276); *Kutsal Topraklar'a* (277-304).

On dördüncü alt başlık olan *Görülecek Yerler* (209-216) konusu içerisinde, antik dönemin insanının, özellikle de Roma Dönemi turistinin yaptığı yolculukların esasen günümüz gezginlerinkinden çok da farklı olmadığı, ancak nüansların bulunduğu açıklandırmaya çalışılmaktadır. Antik dönem turistinin gezip göreceği yerleri secherken daha çok mitolojik kahramanların mezarları, savaşların yapıldığı alanlar, ünlü sanat eserlerinin bulunduğu yerleri dikkate almaktadır.

Müzeler (217-231) adlı on beşinci başlık altında, müzelerin gezilip görülecek yerler kapsamında içerik olarak nasıl anlaşılmıştır, modern çağla karşılaşmalı olarak antik dönemde müze olarak nitelendirilen yerlerin nereler olduğu, bu müzelerde nelerin sergilendiğine dair açıklayıcı örnekler verilmektedir. Örneğin, bugün Avrupa'da turistlerin katedralleri, antik dönemdekilerin ise tapınakları dolaşması gibi.

Gezi Programı (232-240) başlıklı on altıncı alt başlıkta gezi programlarının içeriği, nasıl kullanıldığı, nasıl bir gezi güzergâhi belirlendiği gibi konular ayrıntılılarıyla işlenmiştir. Yunanistan'da turistlerin gezi programı kullanma alışkanlığını moda haline getirmelerinden bahsedilmektedir. Bu dönemde eyalet sakinlerinin başkent Roma'yı görmeye gelirken, Romalıların ise kendilerinkinden daha eski olan uygarlıkları gezip görme amacıyla Doğu'ya gittiklerinden de söz edilecek açıklayıcı örneklemeler yapılmaktadır.

Çevreyi Dolaşma (241-269) adını taşıyan on yedinci alt başlığın konusu altında yolculuğun önemli bir özelliği üzerinden yorumlanmaktadır. O dönemin şartları göz önünde tutulduğunda istenilen bir yere varmak önemli bir gelişmedir. Bu kısmın sonunda gezilen yerlerden alınan ve o yere özgü hediyelik eşyalardan ve gümüş istasyonlarındaki gelişmelerden bahsedilmektedir.

Antik Dünya'nın Baedeker'i (270-276) adlı on sekizinci alt başlık, *Turist ve Turizm* ana başlığıyla yakından ilgili olan ve bugünkü turizm anlayışına ise çok önemli bir açıdan ışık tutan, antik dönemden günümüze gelebilmiş tek rehber kitabı olma özelliği taşıyan ve "Yunanistan Rehberi" adını taşıyan eseriyle Pausanias'ı konu edinmiştir. Yazar, Pausanias'ın turizm tarihinde bir kilometre taşı olduğundan bahsetmektedir. Pausanias ile birlikte Karl Baedeker'dan da bahsedilmektedir.

Üçüncü bölümün on dokuzuncu ve son alt başlığı olan *Kutsal Topraklar'a* (277-304) başlığı

altında hac yolculukları konu edilmiştir. Dini amaçlı yapılan yolculuklar, Hıristiyan turistlerin nüfusu, yolculuk sırasında karşılaştıkları güçlükler ele alınmaktadır. Bu konunun önemi örnekler verilerek açıklayıcı bir şekilde vurgulanmıştır.

Sonuç olarak belirtmek gerekmektedir ki, eserde antik dünyada yolculuk konusu geniş bir yelpazede okuyucuya sunulmaktadır. Bu yelpazede birçok farklı bilgiyi de edinmek mümkündür.